WIADOMOŚCI ARCHIDIECEZJALNE WILEŃSKIE

DWUTYGODNIK KAPŁAŃSKI

Sanctifica eos in veritate. Joan. 17, 17.

Adres Redakcji i Administracji: Wilno, M. Magdaleny 4 (Kurja Metropolitalna)
Konto P. K. O.: Nr. 700.255 — „Wiadomości Archid. Wileńskie" — Wilno
Konto P. K. O.: Nr. 700.262 — „Kurja Metropolitalna Wileńska" — Wilno

Prenumerata: rocznie 10 złotych, półrocznie 5 zł., numer pojedyńczy 50 groszy
Ogłoszenia: 1/1 strony 40 zł., 1/2 strony 20 zł., 1/4 strony 10 zł., 1/8 strony 5 zł.

Rok XIII Wilno, dn. 10 lutego 1939 r. Nr. 3

DZIAŁ URZĘDOWY.

ZARZĄDZENIA ORDYNARJATU ARCYBISKUPIEGO.

Nowe rozgraniczenie parafij ŚŚ. Ap. Piotra i Pawła w Wilnie i Nowej Wilejki.

ROMUALDUS JAŁBRZYKOWSKI
Dei et Sanctae Sedis Apostolicae gratia
ARCHIEPISCOPUS-METROPOLITA VILNENSIS
S. Th. M.

In perpetuam rei memoriam.

Gregis Nobis commissi saluti instantes eiusque animarum malis mederi cupientes, attenta locorum conditione, auditis quorum interest, loca, quae sequuntur: pagum Gajluny, coloniam Łysa Góra, pagum Gałgi, pagum Popaje, colonias Ancuta, colonias Dębówka, colonias Popaje Małe, viam Zadworska in Nowa Wilejka (olim pag. Zadworze), colonias Iwaniszki, colonias Iwanowszczyzna, viam Sadelska in Nowa Wilejka (olim pag. Sadele), pagum Kojranki, colonias Jałówka I, Jałówka II, Jałówka III, colonias Dziewaniszki — hucusque ad parochiam SS. App. Petri et Pauli in Vilno partinentia, cum suis incolis et familiis a praedicta parochia auctoritate Nostra ordinaria ad tramitem Codicis J. C. (c. 1427) seperamus et ad ecclesiam parochialem in Nowa Wilejka, decanatus Vilnensis, adscripta esse declaramus et statuimus.

Quorum in fidem etc.

Datum Vilnae, d. 19. I. 1939 an. N. P.-61/39.

J. Ostreyko
Pro Curiae Cancellario.

†R. JAŁBRZYKOWSKI
Archiepiscopus - Metropolita.

Rozkład wizytacji kanonicznej J.E. Ks. Arcybiskupa-Metropolity w 1939 roku.

KURJA METROPOLITALNA WILEŃSKA

Wilno, dnia 7. II. 1939 r. Nr. 8/L.

Dzień	Godz.	Miejscowość	Dzień	Godz.	Miejscowość
		V.			
4	8	Korkożyszki	29	14	Widze
4	11	Podbrodzie	30	6	Puszki
4	14	Orniany	30	10	Gajdy
4	17	Sorokpol	30	14	Smołwy
7	11	Kabele	30	18	Turmont
7	16	Marcinkańce	31	7	Tylża
8	7	Rudnia	31	11	Mieżany
8	11	Dubicze	31	16	Dryświaty
8	15	Nacza			
9	7	Pielasa			VI.
9	11	Wołdaciszki			
9	15	Raduń	1	7	Pelikany
10	7	Ejszyszki (Konferencja	1	11	Opsa
		Dekanalna)	1	16	Dalekie i Bohyń
10	16	Koleśniki	2	7	Zamosze
11	7	Podborze	2	10	Belmont
11	13	Powrót do Wilna	2	14	Brasław i Urbany
			3	7	Ikaźń i Przebrodzie
14	10	Strunojcie	3	15	Słobódka (Konferencja
14	14	Święciany			Dekanalna)
15	10	Łyntupy	4	6	Plusy
15	16	Komaje	4	11	Druja
16	6	Hoduciszki	4	17	Leonpol (po drodze
16	13	Wasiewicze			Wiata)
16	17	Twerecz	5	7	Bobolewo
17	7	Mielegjany (Konferencja	5	11	Idołta
		Dekanalna)	5	15	Miory (Konferencja
17	18	Powrót do Wilna			Dekanalna)
			6	7	Borodzienicze i Jody
21	9	Nowo - Święciany	6	19	Powrót do Wilna
21	16	Kołtyniany			
22	10	Łyngmiany	12	8	Nowy Pohost (koleją)
22	15	Połusze	12	14	Hermanowicze
23	7	Ignalino	13	7	Szarkowszczyzna
23	10	Przyjaźń	13	11	Mosarz
23	14	Kozaczyzna	13	15	Borejki
24	7	Dukszty Kolejowe	13	18	Udział
24	11	Dukszty par.	14	7	Zalesie Dziśnieńskie
24	15	Rymszany	14	10	Łużki
25	6	Porynga	14	14	Jazno
25	10	Daugieliszki	14	18	Prozoroki
25	15	Cejkinie	15	9	Czerniewicze
25	21	Powrót do Wilna	15	13	Zadoroże

Dzień	Godz.	Miejscowość
15	17	Głębokie (Konferencja Dekanalna)
16	9	Konstantynów Dziśn.
16	12	Duniłowicze
16	21	Powrót do Wilna
		VII.
30	10	Konstantynów Świrski
30	16	Kobylnik
31	7	Miadzioł
31	13	Zadziew
31	17	Postawy
		VIII.
1	7	Drozdowszczyzna
1	12	Woropajewo
1	17	Łuczaj (Konferencja Dekanalna)
2	7	Hruzdowo
2	13	Wesołucha
2	16	Wołkołata
3	6	Dzierkowszczyzna
3	11	Królewszczyzna
3	17	Dokszyce (po drodze z Królewszczyzny Perpliszcze);

Dzień	Godz.	Miejscowość
4	8	Parafjanów
4	16	Budsław
5	7	Krzywicze
5	14	Dołhinów
6	7	Spas
6	11	Kościeniewicze
6	16	Olkowicze
7	8	Baturyn
7	12	Ilja
8	7	Kurzeniec
8	10	Wilejka
8	17	Wojstom
9	7	Daniuszew
9	14	Powrót do Wilna
15	16	Kiemieliszki
16	7	Świranki
16	13	Żeladź
16	17	Kluszczany
17	7	Świr
17	13	Niestaniszki
17	17	Żodziszki
18	7	Wiszniew Świrski
18	12	Szemetowszczyzna
18	17	Zaświrz
18	21	Powrót do Wilna (D.c.n.)

Ks. J. Ostreyko
w/z. Kanclerz Kurji.

W sprawie Komunji św. wielkanocnej.

KURJA METROPOLITALNA WILEŃSKA
Wilno, dnia 8. II. 1939 r. N. R-46/39.

Kurja niniejszem podaje do wiadomości P. W. Duchowieństwa, że JE. X. Arcybiskup Metroplita Wileński na mocy prawa kanonicznego (cf. c. 859 § 2) oraz upoważnienia Stolicy Apostolskiej (Św. Kongreg. Sobor. 20. I. 1939 r. N. 349/39) udzielił prawa wszystkim wiernym do przyjęcia Komunji św. wielkanocnej w roku bieżącym w okresie czasu od Środy Popielcowej do uroczystości Św. Trójcy włącznie.

X. A. Sawicki
Kanclerz Kurji.

W sprawie Polskiego Czerwonego Krzyża.

KURJA METROPOLITALNA WILEŃSKA.
Wilno, dnia 8. II. 1939 r. Nr. 9/L.

Podając niżej odezwę Zarządu Głównego Polskiego Czerwonego Krzyża, Kurja poleca tę instytucję poparciu PP. WW. Duchowieństwa.

Ks. J. Ostreyko
w/z. Kanclerz Kurji.

ODEZWA

POLSKIEGO CZERWONEGO KRZYŻA

Do Czcigodnego i Wielebnego Duchowieństwa.

Polski Czerwony Krzyż, jako instytucja wyższej użyteczności, od lat dwudziestu rozwijająca swą działalność w duchu chrześcijańskich zasad miłości bliźniego, cieszy się życzliwością i wysokiem poparciem najwyższych czynników w hierarchji kościelnej w Polsce, czego dowodem były liczne odezwy i enuncjacje Ich Eminencyj Ks. Ks. Kardynałów i Ich Ekscelencyj Ks. Ks. Biskupów poszczególnych diecezyj, wzywające do popierania moralnego i materjalnego instytucji P. C. K. Jego Świątobliwość Papież Pius XI już w roku 1925 udzielił Polskiemu Czerwonemu Krzyżowi Apostolskiego Błogosławieństwa,

Z racji przypadającego w roku bieżącym jubileuszu XX-lecia pracy Polskiego Czerwonego Krzyża, oraz LXXV-lecia założenia Międzynarodowego Czerwonego Krzyża w Genewie, pozwalamy sobie zwrócić się do Czcigodnego i Wielebnego Duchowieństwa z najuprzejmiejszą prośbą o współudział w akcji popierania Polskiego Czerwonego Krzyża, którego najgłówniejszem zadaniem w czasie pokoju jest przygotowanie pomocy sanitarnej, ratowniczej i pielęgniarskiej walczącemu żołnierzowi i ludności cywilnej, narażonej na straszliwe skutki wojny lotniczo-gazowej.

Niezależnie od tej akcji, Polski Czerwony Krzyż prowadzi w całym kraju ponad 300 różnych instytucyj i zakładów humanitarno-leczniczych, które opierają swą egzystencję głównie na ofiarności społecznej.

Znając obywatelskie stanowisko Duchowieństwa wobec wszelkich zagadnień społecznych, sądzimy, iż nie odmówi nam swego poparcia, zarówno przez osobiste zapisywanie się w poczet członków P. C. K., jak również przez oddziaływanie w tym kierunku na swych parafjan i wiernych.

POLSKI CZERWONY KSZYŻ
Zarząd Główny.

Wezwanie edyktalne.

SĄD ARCYBISKUPI I METROPOLITALNY WILEŃSKI

Wilno, dn. 3. II. 1939 r. Nr. 208/S.

Sąd Arcybiskupi Wileński niniejszem wzywa Maksymiljana Laskowskiego, z pobytu nieznanego, do stawienia się w tymże Sądzie Arcybiskupim Wileńskim, w Wilnie, przy ul. Magdaleny 4, o godz. 10 rano dnia 25 lutego 1939 roku dla złożenia zeznań w sprawie unieważnienia małżeństwa w charakterze pozwanego z Wiktorją Ostrzyniec.

Sąd uprzedza pozwanego, że w razie niestawienia się jego w dniu oznaczonym, sprawa ta będzie rozpoznawana zaocznie.

Oficjał (—) *Ks. L. Chalecki.*

Notarjusz (—) *Ks. St. Czyżewski.*

ZARZĄDZENIA PRAWNO-PAŃSTWOWE.

Zwolnienie gruntów kościelnych od podatku gruntowego.

W myśl art. 2 dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 4 listopada 1936 r. o zmianie przepisów o państwowym podatku gruntowym (Dz. U. R. P. Nr. 85, 1936 r. poz. 593) od państwowego podatku gruntowego wolne są między innemi:

„2) grunty należące do wyznań przez państwo uznanych, z których dochody przeznaczone są stale i wyłącznie na cele kultu i nie przyczyniają się do osobistych dochodów duchowieństwa lub innych osób;

3) grunty pod cmentarzami".

W rozprządzeniu zaś Ministerstwa Skarbu z dnia 31 marca 1937 roku o wymiarze i poborze państwowego podatku gruntowego (D. U. R. P. 1937 r. Nr. 32, poz. 250) znajdujemy wyjaśnienie, co należy uważać za dochody przeznaczone na cele kultu religijnego.

„Do art. 2 p. 2.

§ 5. (1) Za dochody, przeznaczone na cele kultu religijnego uważa się dochody, które zostały przeznaczone na nabycie i utrzymanie przedmiotów majątkowych, używanych wyłącznie przy spełnianiu czynności, należących do objawów kultu religijnego.

(2) Grunty, z których dochody są przeznaczone w części na cele kultu religijnego i w części na inne cele (utrzymanie osób duchownych, zakonnych, służby, zakładów naukowych i t. p.), nie korzystają ze zwolnienia od państwowego podatku gruntowego".

Dalej zaś toż samo rozporządzenie mówi:

„§ 80. (1) W terminie do dnia 15 stycznia roku podatkowego, w którym poraz pierwszy może nastąpić zwolnienie pewnych gruntów w myśl przepisów art. 2, p. 2, 4, lub 5, właściciel (posiadacz) tych gruntów powinien złożyć właściwemu urzędowi Sarbowemu deklarację (wzór Nr. 13), zawierającą oświadczenie, że grunty deklarującego w całości lub w części wolne są od podatku gruntowego na podstawie powołanego w deklaracji przepisu dekretu.

(2) Do deklaracji powinny być dołączone dowody, stwierdzające:

1) powstanie okoliczności faktycznych, uzasadniających zwolnie nie od podatku,

2) czas, w którym okoliczności powyższe powstały,

3) powierzchnię, korzystającą ze zwolnienia od podatku.

(3) W wypadku, gdy zachodzą wątpliwości, czy w deklaracjach dane są zgodne z faktycznym stanem rzeczy, urzędy skarbowe przeprowadzają dochodzenia, oraz w razie potrzeby dokonają oględzin gruntów, podlegających zwolnieniu od podatku".

Deklaracja, składana urzędowi skarbowemu winna brzmieć według załącznika - wzoru Nr. 13 do tegoż rozporządzenia, jak następuje:

Proboszcz par. . . . .

Do Urzędu Skarbowego w . . . .

Deklaracja

Celem uzyskania zwolnienia od podatku gruntowego w myśl art. 2. p. 2. dekretu Prez. R. P. z dn. 4. XI. 1936 r. (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 593), zgłaszam na podstawie § 80 rozporz. Min. Skarbu z dnia 31. III. 1937 (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 250) następujące dane:

1. Imię i nazwisko, firma, właściciela gruntu (np. kościół parafjalny o. ł. w . . . .).
2. Miejsce położenia posiadłości gruntowej (pow., gmina, gromada).
3. Bliższe oznaczenie posiadłości gruntowej według danych katastralnych (poz. ark. grunt.).
4. Obszar posiadłości gruntowej (ha, a, m).
5. Obszar gruntów podległych zwolnieniu od podatku w ha, a, m. Dotychczasowy rodzaj użytkowania.
6. Bliższe oznaczenie powodów, dla których obszar gruntów wskazany wyżej pod p. 5 podlega zwolnieniu od podatku gruntowego.

Zgodność powyższych danych z faktycznym stanem rzeczy stwierdzam pod rygorem odpowiedzialności z art. 176 ordynacji podatkowej z dnia 15. III. 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 14, poz. 134 1936 r.) [1]).

W załączenin przedkładam następujące dowody...

Podpis

. . . . dn. . . . . . . 193 . r.

1) *Art. 176 ordyn. podatk. z dn. 15. III. 1934 r.*

„Kto w zamiarze uchylenia od ustawowej powinności podatkowej, siebie lub osoby zastępowanej w zeznaniu o podatku lub w załącznikach do zeznania, albo w oświadczeniu, wyjaśnieniu lub innem jakiemkolwiek podaniu, albo też w odwołaniu lub w jakiemkolwiek zgłoszeniu, złożonem w związku z odwołaniem — świadomie podaje lub potwierdza nieprawdziwe okoliczności, albo świadomie zataja cokolwiek, gdy działanie takie lub zaniechanie może się przyczynić do udaremnienia wymiaru, bądź do uszczuplenia należnego podatku, podlega karze grzywny w wysokości od jedno do dwudziestokrotnej kwoty uszczuplonego lub narażonego na uszczuplenie podatku lub karze aresztu do sześciu miesięcy, albo obu tym karom łącznie".

Wydatki na cele kultu religijnego.

W związku z powyższemi zarządzeniami JE. Ks. Sekretarz Episkopatu przesłał p. Ministrowi Skarbu przy pismie z dnia 11 maja 1938 r. Nr. 2011/38 wykaz wydatków, które według opinji Episkopatu Polskiego mają związek ze sprawą utrzymywania i obsługiwania świątyń i wykonywania kultu religijnego w kościołach katolickich, z prośbą o wydanie odpowiednich instrukcyj Urzędom Skarbowym. Wykaz ten był treści następującej:

„Wydatki, które mają związek ze sprawą utrzymania i obsługiwania kultu religijnego w kościołach i parafjach rzymsko-katolickich:

1. wino mszalne, opłatki, świece, kadzidło, oliwa;
2. szaty, księgi, naczynia, sprzęty i przybory liturgiczne, ich sporządzanie, nabywanie, naprawianie i utrzymywanie;
3. kościoły, kaplice i inne budynki kościelne, ich budowanie, wykończenie, urządzenie wewnętrzne (ołtarze, organy, ławki, klęczniki, dywany, obrazy), ozdabianie, remontowanie, asekuracja, utrzymanie cmentarzy kościelnych i ich ogrodzenie;
4. oświetlenie, ogrzewanie i oczyszczanie kościołów i kaplic;
5. cmentarze grzebalne, ich nabywanie i utrzymanie;
6. składki i ofiary na potrzeby kościelne,
7. opłata i ubezpieczenie służby kościelnej; organisty, chórzystów, zakrystjana, kalikancisty, stróża kościelnego, grabarza;
8. wydatki urzędowe duszpasterzy na przeprowadzenie rekolekcyj, misyj parafjalnych i odpustów, słuchania spowiedzi dzieci, na dojazdy do chorych, do kaplic, do szkół, do cmentarzy, na utrzymanie kancelarji parafjalnej".

W odpowiedzi na pismo J. E. Ks. Sekretarza Episkopatu Polski z dnia 11 maja 1928 r. Nr. 2011/38 Ministerstwo Skarbu nadesłało następującą odpowiedź:

Odpis.

Ministerstwo Skarbu
№ D. V. 8947/1 38

Wydatki na cele kultu religijnego — kwalifikacja.

Warszawa, dnia 23 grudnia 1938 r.

Do Sekretarjatu Episkopatu Polskiego
w Warszawie

W odpowiedzi na pismo z dnia 11 maja 1938 r. Nr. 2011/38 Ministerstwo Skarbu uprzejmie komunikuje, że podane pod 1 — 5 w załączniku tego pisma wydatki uznaje za wydatki, przeznaczone na cele kultu religijnego w rozumieniu art. XV Konkordatu, t. j. za wydatki, które mają związek ze sprawą nabycia i utrzymania przedmiotów majątkowych, użytkowych wyłącznie przy spełnianiu czynności, należących do objawów kultu religijnego.

Ministerstwo Skarbu natomiast nie może się przychylić do poglądu Episkopatu jakoby:

a) wszystkie składki i ofiary na potrzeby kościelne (pkt. 6 załącznika),
b) opłaty i ubezpieczenia służby kościelnej (pkt. 7 załącznika),
c) wydatki urzędowe duszpasterzy na przeprowadzenie rekolekcyj, misyj parafjalnych i odpustów, słuchania spowiedzi dzieci, na dojazdy do chorych, do kaplic, do szkół, do cmentarzy, na utrzymanie kancelarji parafjalnej (pkt. 8 załącznika) — stanowiły istotnie wydatki na cele kultu religijnego w rozumieniu art. XV Konkordatu, a to z następujących powodów:

ad a) Nie wszystkie wydatki na składki i ofiary na potrzeby kościelne można skwalifikować jako wydatki na cele kultu religijnego, lecz wyłącznie takie, które zostają przeznaczone i obracane na podane pod 1 — 5 wydatki.

ad b) i **c)** Najwyższy Trybunał Administracyjny w orzecznictwie swem (np. w wyrokach z dnia 24. X. 1928 r. L. Rej. 4404/26 i 1183/27, z dnia 29. X. 1934 r. L. Rej. 7253/31) zajął stanowisko, że za wydatki przeznaczone na cele kultu religijnego mogą być uznane tylko wydatki **na przedmioty kultu religijnego**, a więc na koszty nabycia i używania przedmiotów majątkowych przeznaczonych do tegoż kultu, a nie wydatki osobowe, choćby związane pośrednio z tym celem.

(—) Dr. J. Lubowicki
Dyrektor Departamentu.

Wielebnemu Duchowieństwu,
Ukochanym w Chrystusie Diecezjanom
oraz
Organizacjom Katolickim i Społecznym
za łaskawą pamięć
i nadesłane na dzień 7. II. r. b. życzenia
składam serdeczne podziękowanie.

ROMUALD JAŁBRZYKOWSKI
ARCYBISKUP - METROPOLITA WILEŃSKI

Wilno, 8. II. 1938 r.

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

KATOLICKA PRASA POWINNA DOCIERAĆ DO SZEROKICH MAS.

„Potęga i wpływ prasy katolickiej są tak wielkie, że nawet najmniej napozór znacząca akcja na korzyść tej prasy ma bardzo doniosłe znaczenie, gdyż może ona przynieść wielkie rezultaty... Nigdy nie można dość zdziałać dla prasy katolickiej" (Pius XI).

Potęga prasy polega na stałem i systematycznem urabianiu przekonań czytelnika.

To ta kropla wody, która drąży skałę najtwardszych nieraz zapatrywań.

Miljony ludzi ulegają wpływom prasy, ona powoli narzuca im swoje zasady i sposób myślenia.

Kardynał O'Connell, doceniając znaczenie prasy katolickiej, wydał w owej archidiecezji (bostońskiej) zarządzenie, aby we

wszystkich kościołach w pewne niedziele miesiąca odprawione były msze św. w intencji rozwoju katolickiego czytelnictwa i głoszone były na ten temat kazania.

Duszpasterz doskonale zdaje sobie z tego sprawę, jak wielkim pomocniczym środkiem w jego pracy jest katolicka książka i gazeta.

„Niestety społeczeństwo nasze katolickie jeszcze naogół nie docenia prasy, odnosi się do niej jużto obojętnie, jużto nawet może bezwiednie podtrzymuje złą — szkodliwą prasę i złe piśmiennictwo przez prenumeratę i wydawanie na nie pieniędzy... Oby każda rodzina katolicka w naszej archidiecezji szczerze chciała i mogła się zdobyć... na stałą prenumeratę choć jednego czasopisma katolickiego". Słowa listu pasterskiego naszego Arcypasterza, wydanego z okazji Roku Jubileuszowego w r. 1933, łącznie z zarządzeniem urządzenia w tymże roku dnia prasy katolickiej.

Od tej chwili minęło dobrych kilka lat, ale do ideału pod względem czytelnictwa u nas jeszcze bardzo daleko.

Szersze masy czytają mało, a pisma katolickie do rodzin katolickich nie docierają wcale, albo w homeopatycznych dawkach.

Nie zrażając się trudnościami, iterum iterumque należy wpajać katolikom obowiązek czytania katolickiej prasy.

Stałe apostolstwo prasy przez Duszpasterza i jego pomocników — wyrobionych członków Akcji Katol. — pożądany skutek odnieść musi.

Sprawę prasy katolickiej w każdej parafji należy postawić na miejscu naczelnem, gdyż niski stan czytelnictwa paraliżuje każdą zbożną robotę.

Trudno dojść z najlepszemi zamiarami i myślami do ludzi skoro nie przełożono do nich łatwej i dostępnej drogi.

Jak tę drogę utorować?

Jakie metody zastosować, by ludzie nauczyli się i zechcieli czytać katolicką prasę?

Oto niektóre z wyprobowanych już sposobów:

1. **Czytanie izbowe.** — Polega ono na tem, że w dnie świąteczne do zebranych wieczorem grup stanowych w domach wiosek urządza się głośne czytanie ciekawszych ustępów z książek lub gazet.

Prowadzący zebranie powinien czytać głośno i wyraźnie, a przedewszystkiem dobrze.

Po przeczytaniu pierwszego ustępu, należy robić przerwy, by słuchaczów nie znużyć i dać możność wypowiedzenia się na temat poruszony w prasie.

Przodownik będzie wówczas miał możność wyświetlenia ciekawszych i mniej zrozumiałych dla słuchaczy zagadnień.

Jak wielkie pole do pracy mają tutaj działacze katoliccy — członkowie parafjalnej A. K.

2. **Gazeta mówiona.** — To drugi sposób zachęcenia parafjan do czytelnictwa.

Kilka osób dobrze przygotowanych odczytuje lub wypowiada (umiejętnie) poszczególne części gazety, na której treść składają się: artykuł o treści poważniejszej, pouczającej, drugi, odczytany przez osobę inną, opowie coś wesołego, trzeci poinformuje o nowościach ze świata, kraju i parafji. Program może być urozmaicony ogłoszeniami, w dowcipny sposób wypowiedzianemi.

Na zakończenie należy uczestnikom podziękować za przybycie, zaproponować i przeprowadzić dyskusję, oraz zapowiedzieć termin następnej gazetki.

3. **Gazeta ścienna.** — Trzeci sposób zachęty do czytelnictwa i propagandy prasy.

Z różnych gazet (dzienników, tygodników, miesięczników) wycina się niedługie i ciekawe artykuły, wiadomości, jak też obrazki z podpisami i t. p., nakleja się na tekturce lub kawałku mocnego papieru w wysokości 60 cm., o długości według potrzeby i u góry wypisuje się dużemi literami: „Gazeta ścienna parafji NN.” lub jakiej organizacji.

Rzeczy najważniejsze umieszcza się pośrodku w specjalnej obwódce, aby lepiej się wyróżniały. Inne sprawy umieszcza się po obu stronach. Artykuły od siebie oddziela się obrazkami z podpisami.

Do tej gazety należy jeszcze dodać wiadomości miejscowe, napisane czytelnie. Można też dać różne ogłoszenia i reklamy.

Gazetę ścienną umieszcza się na osobnej tablicy i zawiesza się ją na ścianie domu pod okapem, lub w domu A. K.

Nie należy zapomnieć o potrzebie umieszczenia w gazecie ściennej ogłoszenia o obowiązku i warunkach prenumeraty archidiecezjalnego pisma „Tygodnik Katolicki—Nasz Przyjaciel“ i innej pożytecznej gazety.

4. **Propaganda** — na rzecz prasy katolickiej wszelkiemi sposobami i przy wszelkiej okazji przez duszpasterza i przy pomocy gorliwych parafjan.

Parafjanom należy wyjaśnić 77-mą uchwałę Synodu Plenarnego, która opiewa: „Wierni nie powinni się uchylać od prenumerowania i czytania katolickiej prasy codziennej i perjodycznej, zwłaszcza zaś pism diecezjalnych i wydawanych przez Akcję Katolicką“.

O naszym tygodniku archidiecezjalnym pomówimy w następnym numerze, dzisiaj na potwierdzenie skuteczności propagandy przytoczę cyfry abonamentu „Tyg. Katol. — N. P.“ w poszczególnych parafjach różnych dekanatów:

Podbrzezie, dekanatu kalwaryjskiego abonowało „T.K.—N.P.“: w r. 1935 egz. 3, w r. 1936—70, w r. 1937—100 i w r. 1938—150.

Płusy, dek. brasławskiego: w r. 1935 — 6 egz., w 1936 r. — 30, w 1937 i 1938 r. po 50.

Ejszyszki, dek. raduński: w 1935 r. egz. 25, w r. 1937 — 70 i w r. 1938 — 71.

Idołta, dek. miorskiego: w r. 1936 — 10 egz., w r. 1937 — 15, w r. 1938 — 20.

Iwje: w r. 1936 — 75 egz., w r. 1937 — 85, w r. 1938 — 87.

5. **Udostępnić czytelnictwo** dobrej prasy ubogim w parafji i tym, których nie stać na abonament katolickiej lektury przez rozdawanie im bezpłatnie przeczytanych pism i broszurek.

W tym celu umieszcza się w kruchcie kościelnej lub w innem odpowiedniem miejscu skrzynkę z dużym otworem i napisem: „gazety dla biednych“.

Zachęcić z ambony i na zebraniach parafjalnych wiernych, by do tej skrzynki składali przeczytane dobre gazety w celu rozdania takowych biednym lub chorym po szpitalach i więźniom, jeżeli chodzi o większe miasteczka.

6. **Bibljoteki parafjalne** w myśl zarządzenia naszego Dostojnego Arcypasterza i stosownie do 79-ej uchwały Plenarnego Synodu powinny przyczyniać się do rozwoju czytelnictwa dobrej książki.

W bibljotekach przedewszystkiem należy uwzględnić najmłodszych czytelników — dziatwę szkolną — rycerzyków Chrystusowych. Od nich zacząć należy propagandę i rozwój czytelnictwa.

7. „**Przy każdym kościele** parafjalnym należy urządzić sprzedaż książek i pism duchem katolickim owianych“ — uchwała 78-ma Synodu Plenarnego.

W wielu już parafjach naszej archidiecezji, dla tego celu wybudowano na cmentarzu kościelnym kiosk, w którym obok

pism sprzedają się dewocjonalja, książeczki do nabożeństwa, świece i in.

„Nasze dobre książki są najlepszemi kazalnicami do obrony w walce ducha, do odparcia zakusów bezbożnictwa i zaślepienia“ — mówi arcybiskup Hauck, a kardynał Faulhaber dodaje: „Gdzie w parafji jest zła prasa, tam wszystko, co było zbudowane przez niedzielne kazanie, zostanie zburzone przez czytanie złych książek w sześciu dniach powszednich“.

W interesie każdego duszpasterza leży sprowadzić na teren swojej parafji możliwie najwięcej drukowanego słowa katolickiego — wiernego sojusznika i dzielnego pomocnika w trudnej swej pracy.

Ks. R. Świrkowski.

Uwaga. Na dzień prasy wyszła z druku broszurka p. t. *Gazety mówią*, która zawiera referat o prasie, 3 sztuczki sceniczne na tematy dnia. Broszurka zawiera 31 stron. Cena broszurki wynosi 70 gr. Zamawiać w składnicy Arch. Inst. A. K., Zamkowa 6.

KILKA UWAG DO „KRÓTKIEGO WYJAŚNIENIA” KSIĘDZA HREHOROWICZA. Dok.

Odmalowany przez Księdza Hrehorowicza dom inwalidzki napewnoby nie przysporzył sławy dla duchowieństwa naszej Archidiecezji, o ilebyśmy takowy mieli, „zaszczyt” jednak ten nas omija, ponieważ wiadomo jest urbi et orbi, że Wilno żadnego domu inwalidzkiego, nawet z zabrudzonemi wygódkami, nie posiada.

Muszę jeszcze poświęcić kilka zdań w celu udobruchania mego Szanownego Oponenta, walczącego z własną wyobraźnią, a podrażnionego moim zarzutem, że jego projekt „altarji“ jest bardzo drogi; zarzut ten wziął on nawet za kpiny. Nie miałem zamiaru kpić z tak poważnego Kapłana, jakim jest Ks. Hieronim Hrehorowicz.

Dlaczego zarzut mój w oczach mego Czcigodnego Oponenta zakrawa na kpiny? Bo on bierze „altarję“ w innem pojęciu i rozumieniu, niż ja. Chyba jednak każdy się zgodzi z tem, że altarja, wzięta we właściwem znaczeniu, naprawdę jest projektem bardzo drogim i w obecnych czasach bodaj niemożliwym do urzeczywistnienia.

A czy tanim jest projekt „domku z ogródkiem dla emeryta“. Ks. Hrehorowicz najwidoczniej uważa ten projekt za bardzo tani;

przypuszcza też, że „ogół czytelników“ będzie nie innego zdania. A tymczasem projekt ten wcale nie jest tani: prócz bowiem „domku z ogródkiem“ potrzebna jest dla emeryta zapomoga w kwocie co najmniej 150 zł. miesięcznie, co wyniesie rocznie 1800 złotych.

Teraz ja zapytam mego Szanownego Oponenta: co jest łatwiejsze do zrealizowania, a tem samem co będzie mniejszym ciężarem dla księży naszej Archidiecezji: jednorazowa czyli semel pro semper składka 1700 zł., czy też pobudowanie kilkudziesięciu, a przynajmniej kilkunastu domków i zaopatrzenie tyluż księży w zapomogi miesięczne po 150 zł. czyli rocznie po 1800 zł.? Wobec tak widocznej różnicy w postawionej do wyboru alternatywie strachanie się Księdza Hrehorowicza przed mniejszą składką, a gotowość jego do poniesienia z pewnością kilkakrotnie większego ciężaru tłumaczę albo brakiem krytycznego wniknięcia w omawianą sprawę albo też chęcią polemizowania dla sportu; a polemika dla sportu tyle przynosi pożytku, co biczowanie powietrza.

A przecież na mniejszą czy na większą ofiarę raz musimy się zdobyć, ażeby księża starzy, ułomni i wogóle niezdolni do pracy mieli byt zabezpieczony. Na żadną bowiem pomoc poboczną liczyć tu wcale nie możemy; budżet rządowy na rzecz księży inwalidów jest zbyt szczupły, ponieważ Czcinajdostojniejszy nasz Episkopat przy zawarciu Konkordatu, jak chyba wszystkim wiadomo, mając na względzie ogromne potrzeby pieniężne nowozmartwychwstałej Polski, w imieniu całego duchowieństwa polskiego, zrzekł się znacznej części funduszu emerytalnego, przyjmując tylko pewne jego ułamki; na poprawę konjunktury materjalnej jeszcze mniej musimy rachować, raczej — odwrotnie.

Więc poco zwlekamy z załatwieniem tej palącej sprawy? Chyba tylko poto, ażeby jeszcze bardziej zamanifestować nasze pod tym względem niedołęstwo, które już nam zaczynają wytykać i urzędnicy, i nauczycielstwo, i ludzie inteligentni innych zawodów, którzy mają i domy wypoczynkowe, i sanatorja, i zapewione emerytury.

Brak emerytury, brak jakiegokolwiek przytułku dla starych, zniedołężniałych księży zmusza ich do pozostawania za długo na placówkach duszpasterskich, z narażeniem ich powagi kapłańskiej i szacunku, a częstokroć dochodzi nawet do przykrych scen, których przyczyną jest starość i niedołęstwo duszpasterza. „Sencetus enim venerabilis est non diuturua“ (Sp. 4, 7 — 14).

A trzeba wiedzieć, że poniewierka kapłanów w ich starości ujemnie się odbija na powadze duchowieństwa i nie budzi powabu wśród młodzieży męskiej do stanu duchownego. Jestem pewny, że pobyt ś. p. Ks. Władysława Sarosiaka, rzuconego na pastwę losu w jego rodzinnej wsi, długie lata będzie odstraszać młodzieńców od sutany w całej tamtejszej okolicy.

Ks. Hrehorowicz mocno się dziwi, że ja, urządziwszy sobie bardzo sympatyczną altarję, jednak nią się nie kontentuję, a marzę o wspólnym domie inwalidzkim. Czy to nie naprowadza mego Szanownego Oponenta na żadne refleksje?

W poprzednim artykule (*Wiad. Arch.*, 1938 r., Nr. 13, str. 201 i nast.) podałem silny argument, przemawiający za domem wspólnym, gdzie pisałem, że mam na względzie nietylko dobro księży inwalidów, lecz przedewszystkiem dobrą sprawę Kościoła. Dom, jako przytułek, zwolniłby księży od zmory oszczędzania na czarną godzinę, z narażeniem częstokroć dobrej opinji księży.

Na zakończenie moich, może przydługich uwag, radzę memu Szanownemu Oponentowi odwiedzać częściej ową „sympatyczną altarję“, która mu tak przypadła do gustu, by jej się lepiej przyjrzeć i, nie oglądając się ni na czyją pomoc, przystąpić niezwłocznie do urządzenia własnej „altarji“; radzę mu również zapewnić sobie na cały czas pobytu w przyszłym „domku z ogródkiem“ stałą zapomogę w minimalnej kwocie 150 zł. miesięcznie (ale skąd to wziąć); w przeciwnym bowiem razie spotka go gorzkie rozczarowanie i z Altarysty przerobi go na aspiranta do wspólnego domu inwalidzkiego.

X. S. Szyroki.

Ś. P. KSIĄDZ JAN NARUSZYS.

Dnia 24 stycznia r. b. zmarł w Wilnie ś. p. ks. Jan Naruszys.

Ś. p. ks. Jan Naruszys urodził się 22 marca 1863 r. we wsi Szyksznie, pow. Rosieńskiego z ojca Ignacego i matki Ludwiki z Babonasów, kształcił się w szkole powiatowej w Rosieniach i gimnazjum w Szawlach, do Seminarjum Duchownego w Wilnie wstąpił w roku 1888 i ukończył je w r. 1892.

Po otrzymaniu święceń kapłańskich zostaje ś. p. ks. Jan Naruszys naznaczony na wikarego do Sół, a po kilkumiesięcznym tam pobycie zostaje przeniesiony na wikarjat do Oszmiany. Z Oszmiany przez rząd rosyjski zostaje wysłany do klasztoru

po-Franciszkańskiego do Grodna za opuszczenie modłów w dniu galowym.

Po odbyciu 14 miesięcznej kary w klasztorze Grodzieńskim ś. p. ks. Jan Naruszys zostaje mianowany w r. 1894 na stanowisko wikarego w Olkienikach, a następnie zajmuje stanowiska: proboszcza od r. 1894 do r. 1903 w Zalesiu k/Sokółki, od r. 1903 do 1909 proboszcza w Kuźnicy, od r. 1909 do r. 1914 proboszcza w Jewju, w r. 1914 wskutek toczących się w tych stronach walk zmuszony jest wyjechać w głąb Rosji, skąd powraca w r. 1918 i zajmuje stanowisko wikarego w Ejszyszkach.

Podczas inwazji bolszewickiej w r. 1919 ś. p. ks. Jan Naruszys został aresztowany przez bolszewików i osadzony w więzieniu na Łukiszkach w Wilnie jako podejrzany o udział w walkach polsko-bolszewickich pod Ejszyszkami. Po zajęciu zaś Wilna przez wojska polskie i zwolnieniu z więzienia ś. p. ks. Jan Naruszys zajmuje do początku r. 1928 stanowisko proboszcza w Korwiach, a następnie od 27 stycznia 1928 r. — proboszcza w Cejkiniach. W tymże roku ś. p. ks. Jan Naruszys wskutek choroby przechodzi na emeryturę i mieszka aż do śmierci swej w Wilnie.

Nabożeństwo żałobne w dniu pogrzebu t. j. 26 stycznia r. b. za duszę ś. p. ks. Jana Naruszysa odprawił J. E. X. Arcybiskup Metropolita w obecności licznie zgromadzonego duchowieństwa.

Ś. p. ks. Jan Naruszys pogrzebany został na cmentarzu po-Bernardyńskim w Wilnie.

Requiscat in pace. *X. S. B.*

Z OSTATNIEJ CHWILI.

Podczas druku niniejszego numeru „Wiadom. Archid." otrzymaliśmy wiadomość, iż dnia 10 b. m. o godz. 5.31 rano zmarł OJCIEC ŚW. PAPIEŻ PIUS XI.

Z ŻYCIA ARCHIDIECEZJI.

Imieniny Arcypasterza. — Dnia 7, II. r. b. Wilno i archidiecezja Wileńska obchodziły imieniny swego Arcypasterza. Po wszystkich kościołach zostały odprawione nabożeństwa na intencję Dostojnego Solenizanta. W Bazylice Metropolitalnej Mszę św. celebrował przybyły z Pińska JE. Ks. Biskup Niemira, Sufragan Piński, w obecności licznie zebranego Duchowieństwa. Na Mszę świętą przybyli przedstawiciele organizacyj katolic-

kich, społecznych i zawodowych. W nabożeństwie wzięli również udział ks. prałat Złotkowski z diecezji Łomżyńskiej i ks. prałat Godlewski z Warszawy.

W przedzień Dostojnemu Solenizantowi przed południem składało życzenia duchowieństwo z JE. Ks. Biskupem Michalkiewiczem na czele, który pomimo swej choroby przybył złożyć swe życzenia, oraz zakony męskie i żeńskie.

Kongres Misyjny w Wilnie. — Prezes Krajowy Związku Misyjnego Duchowieństwa, JE. Ks. Arcybiskup Antoni Juljan Nowowiejski zwołuje w bieżącym roku do Wilna na dzień 25 i 26 czerwca Kongres Misyjny Duchowieństwa. Bezpośrednio po nim, bo w dniach 27, 28 i 29 czerwca odbywać się będą w Wilnie obrady Kongresu Unijnego pod przewodnictwem JE. Księdza Arcybiskupa Metropolity.

Epilog sprawy święciańskiej ks. Gramza przeciwko przewódcom Z. N. P. — Głośna sprawa święciańska b. prefekta w Święcianach ks. Bolesława Gramza przeciwko prezesowi zarządu wojewódzkiego Zw. Nauczycielstwa Polskiego p. Eugenjuszowi Balcerakowi i członkowi tegoż zarządu p. Bronisławowi Owczynnikowi o zniesławienie doczekała się swego epilogu. Pp. Balcerak i Owczynnik skazani w dwóch instancjach na miesiąc aresztu z zawieszeniem kary oraz na 100 zł. grzywny każdy nie złożyli w przepisanym terminie skargi kasacyjnej i wobec tego Sąd Okręgowy w Wilnie dn. 9. XII. 1938 roku wydał postanowienie wykonalności wyroku Sądu Apelacyjnego z dn. 7. IX. 1938 r.

Godne są uwagi motywy uprawomocnionego już wyroku sądu I i II instancji. Sąd stwierdził demonstracyjny i antyreligijny charakter Zjazdu Z. N. P. w Święcianach 22 i 23. XI. 1936 r. w następujących i udowodnionych faktach: 1. wyznaczenie zebrania na godzinę Mszy niedzielnej; 2. usunięcie krzyża z sali obrad; 3. potępienie pism katolickich; 4. antyreligijne przemówienie prezesa Z. N. P. p. Kolanki.

Sąd również stwierdził, że oskarżonym „zabrakło odwagi cywilnej, by przyznać się do winy (motywy wyroku Sądu Okręgowego z dn. 6, 16 i 17.XI. 1936 r.); że w kazaniu ks. Gramza nie było żadnych wyrażeń obraźliwych jak „bolszewicy i t. p. pod adresem Z. N. P. (tamże i Sąd Apelacyjny z dn. 7. IX. 1936); że wystąpienie księdza było usprawiedliwione (Sąd Apelacyjny). Poza tem Sąd ustala zasadę, że „upomnienia i karcenia duchownych, udzielone w wykonaniu ich powołania wierzącym tego samego wyznania, nie są bezprawne pomimo, że mogą wyczerpywać znamiona zniewagi..., tem bardziej, że oskarżeni są tego samego wyznania rzymsko-katolickiego" (Wyrok Sądu Apelacyjnego 7. IX. 1938 r. nr. 1 KA 1146/37). Przywódcy więc Z. N. P., którzy z oczerniania księży katolickich uczynili sobie metodę, celem podrywania autorytetu Kościoła i religji, otrzymali zasłużoną naukę.

Drukowano za zezwoleniem J. E. Księdza Arcybiskupa - Metropolity.

Wydawca: KURJA METROPOLITALNA WILEŃSKA.
Redaktor: KS. JÓZEF PONIATOWSKI.

Drukarnia Archidiecezjalna w Wilnie